

LBRIS

We know
books

© Editura EIKON, 2010

Cluj-Napoca, str. București nr. 3A

Redacția: tel 0364-117252; 0728-084801; 0728-084802

e-mail: edituraeikon@yahoo.com

Difuzare: tel/fax 0364-117246; 0728-084803

e-mail: eikondifuzare@yahoo.com

web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este recunoscută CNCSIS (cod 132)

ISBN 978-973-757-384-1

Coperta: Cristian CHEȘUȚ

Editor: Vasile George DÂNCU

Tehnoredactare: Cristina BRAIȚ

SERGIU ALEX

INCURSIUNI DE MELOMAN

De la Sarah Brightman,
la Enya și Vangelis

Cu o prefață de
AUREL SASU

E I K O N
Cluj-Napoca, 2010

CUPRINS

SUSPIN DE ARIPE. Prefață de AUREL SASU.....	9
CAPITOLUL I.	
A FI SAU A NU FI MELOMAN.....	13
CAPITOLUL II.	
O ZÂNĂ CELTICĂ: ENYA.....	19
CAPITOLUL III.	
MUZICĂ ȘI CATHARSIS.....	31
CAPITOLUL IV.	
„LA TRAVIATA” ÎN STARE PURĂ.....	41
CAPITOLUL V.	
MÂINILE DIRIJORULUI.....	47
CAPITOLUL VI.	
RITM ISTORIC, RITM MUZICAL (ascultând <i>Rondò Veneziano</i>).....	51
CAPITOLUL VII.	
MIKE OLDFIELD, CLASICUL.....	61
CAPITOLUL VIII.	
DECALOGUL BUNULUI ASCULTĂTOR.....	71
CAPITOLUL IX.	
RICHARD CLAYDERMAN SAU NEVOIA DE ROMANCE.....	79
CAPITOLUL X.	
O BOMBĂ ÎN SUFRAGERIE.....	85

CAPITOLUL XI.

PSIHOLOGUL YANNI, CĂTRE EL ÎNSUȘI:
„FĂ-TE MUZICIAN!”.....91

CAPITOLUL XII.

CROSSOVER SAU CLASSICAL MUSIC
PENTRU TOȚI..
(De la Sarah Brightman la Amici Forever și Il Divo).....101

CAPITOLUL XIII.

CHRONOS ȘI KAIROS -
TIMP OMENESC, TIMP DUMNEZEIESC.....113

CAPITOLUL XIV.

O ODISEE ELECTRONICĂ: VANGELIS.....119

CAPITOLUL XV.

MUZICA FILMULUI TĂU.....129

CAPITOLUL XVI.

LIRA LUI STAMATIS SPANOUDAKIS.....133

CAPITOLUL XVII.

SUFLARE DE ÎNGER SPRE VIOARA
LUI JOSHUA BELL.....139

CAPITOLUL XVIII.

INCURSIUNI CU MELOMANI.....147

CAPITOLUL XIX.

O CENUȘĂREASĂ: MUZICA DE FILM.....163

CAPITOLUL XX.

MICHEL PÉPÉ ȘI LES MUSIQUES DE BIEN-ÊTRE....173

CAPITOLUL XXI.

MULTUMESC, GEORGE BĂLAN.179

ÎN LOC DE FINAL.....187

SUSPIN DE ARIPE

Cartea lui Sergiu Alex este una dintre cele mai subtile, persuasive și convingătoare provocări culturale pe care le-au cunoscut ultimii ani. Așa cum, periodic, marile traduceri ale Bibliei stau stăvilă degradării, înjosirii și compromiterii limbii naționale, *Incursiunile de meloman*, în ciuda unei seducătoare imaginații lirice și a unui ton discret-familiar, sunt, în fapt, gândite ca un sunet de alarmă. Ele avertizează asupra crizei de cunoaștere și trăire metafizică, prin înstrăinarea de sinele ființei noastre, prin compromiterea credinței, a valorilor clasice, a principiilor morale, prin abandonarea modelelor spirituale și prin neputința de a înțelege idealul unității omului în euritmia universului și în armonia comunicării cu existența. Altfel spus, cartea este un îndemn de revenire la identitate, de ieșire din trivial și de căutare a formulei de echilibru sub bolta de sunete a muzicii. În acel abis întors, al deschiderii spre noi înșine și spre ceea ce înseamnă pătimirea de extazul devenirii și de vederea interioară a lucrului ascuns.

Muzica vindecă, salvează, apropie, farmecă, dezmiardă, purifică, desăvârșește, oferă odihnă și trezește sentimente, ajută să-ți cunoști sufletul și să te bucuri îndreptățit (Aristotel), așezându-le pe toate într-un echilibru de simfonie cosmică. E anistorică, dincolo de vârste, timp și oameni. E așa cum au înțeles-o marii scriitori români, de la Dimitrie Cantemir (autor al unei cărți despre muzica turcească), Nicolae Filimon (flautist în orchestra Operei italiene din București), Ion Heliade-Rădulescu (muzica „indefinit al infinitului”), Gheorghe Asachi (fondator al Conservatorului filarmonic), Al. Odobescu (starea de „visare alegorică”), I. L. Caragiale (cel care și-a transportat

pianul în exilul berlinez), Titu Maiorescu (muzica, exprimare a inexprimabilului), până la Barbu Ștefănescu Delavrancea („devenit melodie”, după câteva lecții de muzică), Tudor Vianu (sugestia creației de lumi), G. Călinescu (violonistul nivelelor de sensibilitate) sau la sufletul evaporat de orgă al lui Gala Galaction și „simbolul de părăsire” din halucinația melodică a lui Mihail Sebastian. Cine vrea să-și facă sufletul, zice Eminescu, să-l pună adică în „privirea frumuseții”, să apeleze la muzică. De ce? Ne spune tot el: fiindcă lumea muzicii atinge „rădăcina ființei noastre”, cea a culminării însăși, a lăuntrului învins de voluptate și a cântecului „cel etern neisprăvit”. Lumea ca armonie a spiritului, ca ritm al imaterialului și fel de-a vorbi în „grai împodobit” al inimii. Invocarea muzicii e invitație la ceea ce Nicolae Iorga numea „refacerea omului complet, pe care timpurile noastre l-au sfărâmat în fragmente”. O invitație la curaj: să exprimăm, prin muzică, ceea ce nu ne permit cuvintele să spunem și ceea ce acordul cu noi înșine nu ne permite să tăcem. Să anulăm, prin muzică, conștiința limitării noastre.

Depărtarea de muzică e despărțire de șansa înfiripării în noi a absolutului, a dumnezeirii, a regretului (E. Cioran) că nu suntem ceea ce ar fi trebuit să fim. Fiindcă ea, muzica, e o virtute. În Psalmi, cântarea se rostește și cuvântul se cântă. Muzica se scrie cu trestia limbii și harul buzelor o tălmăcește sonor într-un exercițiu de asceză a iubirii. Ea nu poate fi decât întâmpinare *întru noi* și izvor, inaccesibil, *dintru adâncuri*, fericită îmbrățișare, eminescian vorbind, a totului neformat și a „revelației spirituale intrupate” (L. Beethoven). Într-un fel, muzica adeverește sacrul: o cauți, fiindcă ai găsit-o, îi deschizi, fiindcă așteaptă, o recunoști, fiindcă e în tine, o simți ca o destrămare, fiindcă este capătul de drum la care ai ajuns. Muzica este singura artă în care slăbiciunea e o virtute și singurul mormânt în care coborârea e o beatitudine.

Pedagogia lui Sergiu Alex e fermecător de simplă, construită, episodic, din recuperări de natură biografică (experiențe, întâlniri, interviuri, concerte, confesiuni, lecturi), toate puse sub semnul impactului emoțional și al apropierii progresive de esență, inefabil, rafinat și trăire pur spirituală. Modalitatea e una de retorică empatică, de atmosferă narativă, subtil valorificând senzaționalul, ineditul, documentul expresiv, și „arheologia memoriei”, relația cu muzica vie, trăită, indispensabilă, sugerată cititorului ca model, vis, basm și încântare. Despre omul care să coincidă cu viața a scris Mircea Eliade. Sergiu Alex imaginează, cioranian, omul, intelectualul, personalitatea coincidentă cu sine și cu marea cultură a emoției, a sensibilității, a liniștii interioare și a catharsis-ului, omul restaurat în ordinea eternă a timpului prelungit, sonor, în infinit. Restaurat cu ajutorul celor ce „se joacă cu senzațiile noastre” (Kant) și fac din grația muzicală o bucurie a cerului deschis. Cu ajutorul purtătorilor de cântec: Enya (vocea rozelor în lacrimi), Aeolia (șoapta luminilor în somn), Diane Arkenstone (liniștea care se vindecă pe sine), Beethoven (drama refugiată în echivocul unor utopii), Verdi (arghezianul timp trecând pe lângă oră), Rondò Veneziano (sfințenia lepădării de sine), Mike Oldfield (marginile de singurătate), Richard Clayderman (gândul pierderii în divinitate), Yanni (extazul plinătății de a fi), Sarah Brightman (freamătul lăuntric al tăcerii), Vangelis („memoria de albastru”) sau Michel Pépé (incantația vremelniceii în flăcări). Muzica, zice Eminescu, este un suspin de aripe. Îndemnul *Incursiunilor de meloman* e să ne lăsăm îndrăgostiți de acest suspin și să-l sporim, ca certitudine a vindecării suferinței luminii din noi.

AUREL SASU

CAPITOLUL I.

A FI SAU A NU FI MELOMAN

„Muzica poate schimba lumea.

Pentru că poate schimba oamenii.”

Paul David Hewson (Bono)

Cronicarii tuturor timpurilor, în osârdia lor de a lăsa timpului ce vine mărturia trecerii prin vremi, și-au stors mințile spre a găsi temeuri potrivite rânduielii vremelniceilor Cezari sub care au scris. Așa se face că dacă am căuta cu îndărătnicie un altfel de hronic al veacurilor, de la papirus la laptop, am găsi, stupefiați, un continuu balans dual între un yin și un yang istoric, o eternă oscilație între **a fi** și **a avea**, două verbe care ascund în spatele lor o altfel de organizare a lumii acesteia. O organizare de care nu face vorbire istoria la modul direct și concret.

Deschidem o carte de istorie, fie că ea ar conține povestirile lui Ghilgameș, un letopiseș medieval sau un tratat academic: de vom avea curiozitatea și răbdarea s-o terminăm de citit, vom constata că istoria lumii ar putea fi redusă, teribil de schematic – reduționismul nostru având, aici, și un caracter didactic – la acești yin și yang, ridicați la putere istorică. La contradicția dintre **a fi** și **a avea**, contrarii a două status-uri de acțiune și de gândire ale omului, apărute cu mult înaintea hulitei și adoratei descoperiri a fenicienilor, banii (un alt yin-yang, nu?).

Așadar, suita de erori, cunoscuta sentință adusă istoriei de moralistul francez Chamfort, s-ar putea rejudeca prin prisma acestui balans dual între **a fi** și **a avea**.

Energii uriașe, averi, armate, regate și imperii și-au jucat soarta în slujba unuia sau a altuia dintre aceste două verbe. O istorie care ar trebui scrisă altfel: lupta dintre cele două contradicții fundamentale ale lumii, o Scilla și o Caribda, precum două borne ale aceluiași nesfârșit univers.

Lupta, însă, n-a fost egală. În unele epoci istorice, lungi și contorsionate, a domnit **a fi**, în altele, la fel de lungi, **a avea**. Niciodată câștigul de cauză al unuia n-a fost definitiv și irevocabil. Este dat lumii acesteia, poate, să poarte etern lupta aceasta, îi este dat omului să se îndoiască de cauza obținută victorios, în chiar momentul pronunțării ei. Și astfel, începe noul ciclu...

Trăim acum, la început de nou mileniu și nu numai, pe latitudinea și longitudinea românească, trăim, spun, sub imperiul unei dezlănțuite ofensive a lui **a avea**. Sentimente, cutume, relații inter-umane statornicite, de ani, de decenii, se topesc sub arșița interesului de moment sau de scurtă perspectivă. Psihologii și sociologii, în consternarea lor, caută explicații. Prietenii nu mai sunt ce au fost, iubirile nu mai sunt ce au vrut să fie: curge noul timp al dominației a lui **a avea**. Ca și cum n-ar fi de ajuns, grupuri masive de semeni, din păcate în majoritate tineri, ridică IT-ul la ceruri, desconsiderând și umilind astfel cartea – izvorul unei infinite game de emoții de cititor, pavăza cunoașterii și a luminii pentru atâtea generații, de la Gutenberg încoace. E adevărat, privind devenirea istorică *sine ira et studio*, cu greu poate fi egalată izbânda aceasta omenească, de la sfârșitul secolului al XX-lea, computerul. Ca importanță, ar succeda poate roții, la

invențiile tuturor timpurilor: este de neimaginat lipsa lui. Dacă ar lipsi dintr-o dată și un film SF ar putea povesti asta spiritelor sensibile care vor fi supraviețuit, societatea ar rămâne pur și simplu blocată, ca după un cataclism năprasnic, când sensul istoriei ar lua-o îndărăt... Și asta ar putea s-o facă, dacă ar fi să ducem imaginația mai departe, chiar un personaj din anturajul lui Wells, un fel de om care vede viitorul printr-o sforțare demiurgică a unei invenții dintotdeauna visate – *time machine*. Dar nu. Viața bate filmul, nu-i așa? **A avea** rămâne verbul-pecete al modernismului târziu. Porțile cetății spiritului rezistă cu greu asaltului impetuos al materiei.

Deschisă de libertatea redobândită în '89, o libertate însă neîngrădită nici măcar de bunul simț, cutia Pandorei s-a deșertat toată: banul fură timpul, fură tihna și rigoarea relațiilor dintre semeni, fură omenia și visarea, fură totul. Arta, lectura, spiritualitatea par a se retrage pe terenurile fortificate ale viețuirii individuale, performanța se sublimează doar pentru puținii inițiați care devin și mai puțini, facilul și derizoriul devin, fatalmente, un dat istoric la care tu, martor, ești somat să iei parte. Mai mult, aluviunile aduse cu ei de nechemăți ai literaturii, ai artei, ai explozivului fenomen media pun zăgaz valorii autentice. Din această pricină, a dominației lui **a avea**, ratingul la radio și televiziune a devenit sacrosant, trend-ul devine mai important decât buna tradiție, valorile, stânjenite, bat în retragere, limbajul corect nu-și mai găsește drumul, iar căminele noastre sunt invadate de falșii prooroci – antimodelele.

Și totuși, nu cred în vorbele lui Balzac: dacă trăiești într-o comunitate strâmbă, e o monstruozitate să te ții drept, scria el. Nu. Spre a găsi calea de ieșire există, din fericire, un alt verb pe care trebuie să-l invoc: **a face**.

A face pentru ca a fi să devină modul de acțiune al celui care simte că-și este sieși dator cu un spirit cultivat. Cu alte cuvinte, există și pentru acesta din urmă un teren de manifestare a libertății proprii, înțeleasă ca mod personal de acțiune. Nu este aceasta o descoperire a noului mileniu, a fost dintotdeauna, în orice epocă istorică a lui a avea sau a fi. Infernul - scria Constantin Noica, e adevărat, în anii grei ai totalitarismului postbelic - este suportabil atâta timp cât paradisul culturii (și al artei, așa adăuga eu) este cu puțință. Mutatis mutandis.

Așa s-a născut *Incursiuni de meloman*, o emisiune la radio, care s-a dorit și se dorește a fi dovada peremptorie de existență a unei altfel de muzici pentru un altfel de ascultător. El, ascultătorul acesta, există, el este vocea anonimă dintr-un public eterogen care desemnează portretul unui om sensibil, doritor să pună preț pe eșafodajul propriei deschideri spirituale: spre literatură, spre arta de calitate și de bun gust. Și tot el a descoperit „efectul” *Incursiunilor de meloman*, fără de care emisiunea însăși n-ar fi existat: **apropierea de clasic**. Muzica, așadar, pasiunea noastră comună, cea mai spiritualizată dintre arte, ne-a adunat *împreună*. Și acum sunt uimit de acești oameni, mulți, teribil de mulți la număr, în cea mai mare parte anonimi: cu toții au consimțit să acorde muzicii timpul, atenția și inima lor, devenind astfel nu numai ascultători exigenți și pasionați, dar și veritabili critici, renunțând la simpla audiție a muzicii ca însoțire a altei activități. Cu alte cuvinte, reverența e oferită *doar ei*, muzicii.

*

A fi, așadar, își face totuși drum sigur prin dificilul teren a lui a avea și ne trimite cu gândul la cuvintele

lui Charles Swann, neobositul căutător al adevărilor vieții și ale artei, din *În căutarea timpului pierdut* al lui Proust, mai adevărate ca oricând: „*revelație a unei lumi sublime, muzica îți sugerează ceea ce este mai profund, mai pur în tine însuți și, de aceea, străduindu-te s-o înțelege - lucru posibil doar prin introspecție - izbutești să-ți cunoști mai bine propriul suflet*”.

Cu gândul la cuvintele acestea, s-a născut această carte...

CAPITOLUL II.

O ZÂNĂ CELTICĂ: ENYA

„Arta este minciuna care ne ajută
să vedem adevărul.”

Picasso

13 februarie 2007. Comentariu la o știre difuzată
de agențiile de presă:

Din nou invitată pentru un Grammy, la Los Angeles, e pur și simplu de negăsit și, înnebuniți, fanii fug de la un colț la altul, doar-doar o vor zări. Când sosi momentul să pășească pe scenă, ia-o de unde nu-i! O sală întreagă își sucește capul căutând-o, milioane de telespectatori așteaptă ca măcar o cameră TV să-și facă datoria cu un prim-plan. Dar nu, totu-i în van! Zâna, deloc obișnuită cu lumea asta și cu apucăturile ei, e încă pe covorul roșu, vorbește afabil cu cei care o înconjoară zâmbitori și... pierde rândul. Premiul pentru cel mai bun album de New Age, *Amarantine*, e înmânat altcuiva, cineva din anturajul său. Momentul a trecut, serata a fost un fiasco, totul trecu în amintire. Cum tot o amintire, plăcută de astă dată, este imaginata expoziție cu premiile ei de până atunci, la aceeași categorie: pentru albumul *The Memory of Trees*, în 1996 și *A Day Without Rain*, în 2001. Dacă ar fi să fim și mai exacti, Zâna a primit șase World Music Awards, un Los Angeles Film Critics Association

Award și a fost nominalizată de nenumărate ori la Oscar sau la Golden Globes.

Să zbori degeaba atâtea ore către Soare-apune... Degeaba. De ce degeaba? A ieșit în lume Zâna. Din castelul ei de poveste, și a fost la bal. Și ce-i dacă n-a dansat? S-a arătat lumii și asta e important!

*

*Let me sail, let me sail, let the Orinoco flow,
Let me reach, let me beach, on the shores of Tripoli.
Let me sail, let me sail, let me crash upon your shore,
Let me reach, let me beach far beyond the Yellow Sea.
Sail away...*

O voce dulce, o voce de Zână susură o poveste pe o muzică stranie, venită, parcă, dintr-o altă lume: nu-i ce-am mai auzit și noi, cei care o ascultam atunci, și nu știam cum s-o primim. Ne încânta nu atât linia melodică, oricum oamenii o fredonau deja, ne încânta ineditul. Instrumentele, timbrul, culoarea.

- Cine cântă?
- Enya.
- Cine-i Enya?

În loc de răspuns, o ridicare de umeri. Era anul de grație 1988.

Dar muzica ei continua să deschidă uși, continua să emoționeze, stăruia în suflete. Aducea cu ea, în plin secol al XX-lea, o lume demult uitată și, pe măsură ce cânta, lumea aceea începea să se anime, strunită parcă de o mașinărie al cărei angrenaj se va fi oprit odată cu

muzica. Totul dura cât un album, un album ce avea să fie, mai apoi, dorit, râvnit, adulat, visat.

Sosise momentul, sosise momentul întâlnirii dintre lumea noastră și lumea Zânei.

*

Celții. Nume ce te face să cauți cărțile de mitologie și să afli ce însemna altădată respectul, bărbăția și curajul. Timp de șase secole, și asta înainte de Christos, poporul acesta, aflat mai întâi în Europa centrală, începu să migreze. Teritoriul lui, la sfârșitul tuturor invaziilor, se întindea din Irlanda de astăzi și până în Balcani. Iuliu Cezar, în *De bello galico*, este un istoric credibil atunci când spune că galii, ramură apuseană a celților, aveau o limbă și un alfabet propriu și că scrierea lor, scrierea galeză, folosea un alfabet creat din caractere latine, grecești sau etrusce.

Cu toate acestea, scrierea era interzisă din motive rituale, pentru că druzii, preoții lor, nu permiteau nimănui să dezvăluie secretele religiei lor. Mitologia lor însă – și nu numai a galilor – a supraviețuit și, cu toate că celții n-au rămas un popor distinct în creștinism, moștenirea lor lingvistică și culturală s-a transmis oral din generație în generație: motiv de mândrie pentru irlandezi, galezi, scoțieni sau bretoni, insulele cu amprenta celtică cea mai pronunțată din Europa. Din Evul Mediu chiar, nu se mai vorbește de celți ca entitate separată, ci de limbi și tradiții moderne moștenite de la cele celtice. Și astăzi, spre exemplu, există grupuri de druzi britanici, evident de factură modernă, care păstrează tradiții și cutume ce se pierd în ceața secolelor. La celebrul complex megalitic de la Stonehenge, se celebrează, cu fast și aer de

Award și a fost nominalizată de nenumărate ori la Oscar sau la Golden Globes.

Să zbori degeaba atâtea ore către Soare-apune... Degeaba. De ce degeaba? A ieșit în lume Zâna. Din castelul ei de poveste, și a fost la bal. Și ce-i dacă n-a dansat? S-a arătat lumii și asta e important!

*

*Let me sail, let me sail, let the Orinoco flow,
Let me reach, let me beach, on the shores of Tripoli.
Let me sail, let me sail, let me crash upon your shore,
Let me reach, let me beach far beyond the Yellow Sea.
Sail away...*

O voce dulce, o voce de Zână susură o poveste pe o muzică stranie, venită, parcă, dintr-o altă lume: nu-i ce-am mai auzit și noi, cei care o ascultam atunci, și nu știam cum s-o primim. Ne încânta nu atât linia melodică, oricum oamenii o fredonau deja, ne încânta ineditul. Instrumentele, timbrul, culoarea.

- Cine cântă?
- Enya.
- Cine-i Enya?

În loc de răspuns, o ridicare de umeri. Era anul de grație 1988.

Dar muzica ei continua să deschidă uși, continua să emoționeze, stăruia în suflete. Aducea cu ea, în plin secol al XX-lea, o lume demult uitată și, pe măsură ce cânta, lumea aceea începea să se anime, strunită parcă de o mașinărie al cărei angrenaj se va fi oprit odată cu

muzica. Totul dura cât un album, un album ce avea să fie, mai apoi, dorit, râvnit, adulat, visat.

Sosise momentul, sosise momentul întâlnirii dintre lumea noastră și lumea Zânei.

*

Celții. Nume ce te face să cauți cărțile de mitologie și să afli ce însemna altădată respectul, bărbăția și curajul. Timp de șase secole, și asta înainte de Christos, poporul acesta, aflat mai întâi în Europa centrală, începu să migreze. Teritoriul lui, la sfârșitul tuturor invaziilor, se întindea din Irlanda de astăzi și până în Balcani. Iuliu Cezar, în *De bello galico*, este un istoric credibil atunci când spune că galii, ramură apuseană a celților, aveau o limbă și un alfabet propriu și că scrierea lor, scrierea galeză, folosea un alfabet creat din caractere latine, grecești sau etrusce.

Cu toate acestea, scrierea era interzisă din motive rituale, pentru că druzii, preoții lor, nu permiteau nimănui să dezvăluie secretele religiei lor. Mitologia lor însă – și nu numai a galilor – a supraviețuit și, cu toate că celții n-au rămas un popor distinct în creștinism, moștenirea lor lingvistică și culturală s-a transmis oral din generație în generație: motiv de mândrie pentru irlandezi, galezi, scoțieni sau bretoni, insulele cu amprenta celtică cea mai pronunțată din Europa. Din Evul Mediu chiar, nu se mai vorbește de celți ca entitate separată, ci de limbi și tradiții moderne moștenite de la cele celtice. Și astăzi, spre exemplu, există grupuri de druzi britanici, evident de factură modernă, care păstrează tradiții și cutume ce se pierd în ceața secolelor. La celebrul complex megalitic de la Stonehenge, se celebrează, cu fast și aer de